

Muqeddes Kitab

Injil 20-qisim

«Yaqup»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Injil 20-qisim

«Yaqup»

(Rosul Yaqup yazgan mektup)

Kirish söz

Ishinimizki, ushbu xetning muellipi Rebbimiz Eysaning bir qorsaq inisi Yaqup idi. Bu közqarishimizga «qoshumche söz»imizde birnechche seweblarni körsitimiz.

Ushbu xetning yézilish obikti kim? Rosul xetni «**tarqaq muhajirlar**»gha yazidu. Undaqta ular kimler?

«Tarqaq turuwatqan muhajirlar»

Asuriyening we káyinki Babil impériyesidin boshlap, Israilning on ikki qebilisi dunyaning bulung-puchqaqlirigha tarqilip ketkenidi. Pars impériyesi bu Yehudiy muhajirlarning öz yurti Qanaan (Pelestin)gha qaytishigha ruxset qilghanidi. Halbuki, peqet az bir qismila wetinige qaytti — ular «xelqning qaldisi» yaki «Xudaning qaldisi», bezide peqet «qaldi» dep ataldi («Yesh.» 10:20-22ni körüng). Qaytmighan köp qismi «**tarqaq muhajirlar**» (grék tilida «diaspora») dep atilatti. Démek, Yaqup ushbu xetni bu Yehudiy muhajirlar arisidiki étiqadchilargha yazghan. Xet Yehudiy ishengüchilerge, shundaqla Yehudiy jamaetlerge yézilghan bolsimu, sözlirining hemmisi Yehudiy emes («yat ellikler»din yaki «yat taipiler»din) bashqa étiqadchilarghimu oxshash inawetliktur. Chünki Eysa Mesihning jamaitide tüp jehettin «Yehudiy» yaki «Yehudiy emes» dégen perq zadi mewjud emes («Gal.» 3:28 — «**Mesihde ne Yehudiy bolmaydu ne Grékler** (Yehudiy emesler, démek) **bolmaydu**»). Emma biz belkim Yaqup némishqa ushbu xetni alahiten Yehudiy étiqadchilargha yazidu, dep sorishimiz mumkin. Biz «qoshumche söz»imizde xetning bu alahidiliki toghruluq toxtilimiz. Biraq, xetning muhim témisi bolsa étiqadta aldinip ketmeslikke qarita agahlandurush hemde shundaqla heqiqiy étiqadning alahidilikirini bayan qilishtin ibaret. Dana bir alimning éytqinidek: «Muqeddes Kitab derslik kitab emes, belki ademlerge aq-qarini perqlendürgüzidighan kitabtur» — démek, Muqeddes Kitab bizning Mesihning heqiqiy étiqadida bolghan-bolmighanliqimizni körsitip béridu. Ademde heqiqiy étiqad bolsa, bundaq étiqad mezkur ademni pütün wujudini Xudagha tapshurushqa, shundaqla Uningdinla kelgen danaliq bilen yashashqa élip baridu. Undaq étiqad daim méwiliride körünidu; méwisiz étiqad heqiqiy étiqad emestur. Némila bolmisun undaq méwisiz étiqad bashqilarni aldash bolmighandimu, öz-özini aldash bolup, dozaxqa baridighan nurgun yollardin biridur.

Ushbu mektup belkim miladiye 63-yillirida yézilghan.

Mezmun: —

1. Sinilish; danaliq we azdurulush (1-bab, 1-18-ayetler)
2. Anglash we ijra qilish (1-bab, 19-27-ayetler)
3. Xuda aldida insangha yüz-xatire qilmasliq (2-bab 1-13-ayetler)
4. Étiqad we emeliyet (2-bab 14-26-ayetler)
5. Tilni tizginlesh (3-bab)
6. Bu dunyadikilerning qilmishlirigha egeshmenglar (4-babtin 5-bab 6-ayetkiche)
7. Sewrchan bolush we dua qilish (5-bab 7-20-ayetler)

.....

Yaqup

«Rosul Yaqup yazgan mektup»

1 ¹ Xudaning we Rebbimiz Eysa Mesihning quli bolghan menki Yaquptin tarqaq turuwatqan muhajir on ikki qebilege salam!

Étiqad we sinaq

² I qérindashlirim, herqandaq sinaqlargha duch kelsenglar, buni zor xushalliq dep bilinglar. ³ Chünki silerge melumki, bundaq étiqadlarning sinilishi silerde sewr-chidamliq shekillendüridu; ⁴ sewr-chidamliqning xisliti qelbinglarda turup shundaq piship yétilsunki, shuning bilen siler pishqan, mukemmel we kem-kutisiz bolisiler. ⁵ Biraq eger aranglardiki birsi danaliqqa mohtaj bolsa, hemmige séxiyliq bilen béridighan shundaqla eyiblimeydighan Xudadin tilisun. Shuning bilen uninggha choqum ata qilinidu.

⁶ Biraq u héch délighul bolmay ishench bilen tilisun; chünki délighul kishi xuddi shamalda urulup uyan-buyan yelpüngen dengiz dolqunigha oxshaydu. ⁷ Undaq kishi Rebdin birer nersige érishimen, dep héch xiyal qilmisun; ⁸ undaqlar üjme köngül bolup, barliq yollarida tutami yoq ademdur.

Namratliq we bayliq

⁹⁻¹⁰ Namrat bolghan qérindash özining yuqirigha kötürülgenlikige tentene qilsun; bay bolghan qérindash bolsa, özining töwen qilinghanliqigha tentene qilsun, chünki u ot-chöplerning chéchekläridek tozup kétidu. ¹¹ Quyash chiqip qizighanda, ot-chöplerni qurutidu, gülliri tozup kétidu-de, uning güzelliki yoqilidu; bay ademler xuddi shuninggha oxshash, öz helekchilikide yoqilidu.

Sinilish we azdurulush

¹² Sinaqlargha sewrchanliq bilen berdashliq bergen kishi neqeder bextlik-he! Chünki u sinaqtin ötkendin kéyin, Xuda Özini söygenlerge wede qilghan hayat tajigha muyesser bolidu. ¹³ Adem azdurulushqa duch kelgende «Xuda méni azduruwatidu» démisun. Chünki Xuda yaman ishlar

1:1 «Xudaning we Rebbimiz Eysa Mesihning quli bolghan menki Yaqup...» — Yaqup mushu sözliride özi «rosul» dep atimaydu. Lékin «qoshumche söz»imizde körsitimizki, u heqiqeten bir rosul, shunga uning ushbu xétini «rosulluq hoquq» bilen yézilghan, dep ishinimiz. Xet Yehudiy bolghan étiqadchilargha yézilghan, elwette. «Tarqaq muhajir on ikki qebile»

— «Qul» dégen uqum toghruluq «Tebirler»imizni köring.

1:1 Ros. 8:1; 1Pét. 1:1.

1:2 Mat. 5:11; Rim. 5:3; 1Pét. 1:6.

1:3 Rim. 5:3; 1Pét. 1:7.

1:5 Pend. 2:3; Yer. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Yuh. 16:24; 1Yuha. 3:22; 5:14.

1:9-10 «Namrat bolghan qérindash özining yuqirigha kötürülgenlikige tentene qilsun» — «özining yuqirigha kötürülgenlik» — démek, birsi Mesihke étiqad baghlisila, meyli qanchilik namrat bolsun Xudagha yéqin bolghan aliyjanab, intayin imtiyazliq orun hem munasiwettin behrimen bolidu. «bay bolghan qérindash bolsa, özining töwen qilinghanliqigha tentene qilsun, chünki u ot-chöplerning chéchekläridek tozup kétidu» — bay adem Eysa Mesih arqiliq étiqad baghlighinida özining barliq bayliqlirini Xuda aldida héchnerse emes dep bilip, özini töwen tutmisa, Xudaning padishahliqigha kirelmeydu. «Bay ademning Xudaning padishahliqigha kirishi tögining yingningning közidin ötüshidinmu tes» («Mat.» 19:24).

1:11 Yesh. 40:6, 7; 1Kor. 7:31; Yaq. 4:14; 1Pét. 1:24; 1Yuha. 2:17.

1:12 «Xuda Özini söygenlerge wede qilghan hayat tajigha muyesser bolidu» — mushu yerde grék tilida «Xuda» peqet «U» bilen ipadilininidu.

1:12 Ayup 5:17; Mat. 10:22; 19:28, 29; 2Tim. 4:8; 1Pét. 5:4; Weh. 2:10.

bilen azdurulushi mumkin emes hem bashqilarni azdurmaydu. ¹⁴ Belki birs azdurulghanda, öz hewes-nepsi qozghilip, ularning keynige kirgen bolidu; ¹⁵ andin hewes-neps hamilidar bolup gunahni tughidu; gunah ösüp yétilip, ölümge élip baridu.

¹⁶ Shunga söyümlük qérindashlirim, aldinip qalmanglar! ¹⁷ Barliq yüksek séxiyliq we herbir mukemmel iltipat yuqiridin, yeni asmandiki barliq yoruqluqlarning Atisidin chüshüp kélidu; Uningda héchqandaq özgirish bolmaydu yaki Uningda «aylinish» bilen hasil bolidighan kölenggilermu bolmaydu. ¹⁸ U bizni Özi yaratqan barliq mewjudatlarning ichide Özige deslep pishqan méwidede bolsun dep, Öz iradisi boyiche bizni heqiqetning söz-kalami arqiliq tughdurdi..

Anglash we ijra qilish

¹⁹ Shuning bilen, i söyümlük qérindashlirim, her adem anglashqa téz teyyar tursun, sözleshke aldirimisun, ghezeplinishke aldirimisun. ²⁰ Chünki insanning ghezipi Xudaning heqqaniyliqini élip kelmeydu. ²¹ Shuning üçün, barliq iplasliqlarni we qininglargha patmaywatqan rezillikni tashlanglar, qelbinglarda yiltiz tartquzulghan, silerni qutquzalaydighan söz-kalamni kemterlik-möminlik bilen qobul qilinglar..

²² Emma öz-özünglarni aldap peqet söz-kalamni anglighuchilardin bolmanglar, belki uni ijra qilghuchilardin bolunglar. ²³⁻²⁴ Chünki birs söz-kalamni anglap qoyupla, uni ijra qilmisa, u xuddi eynekte özining eyni qiyapitige qarap qoyup, kétip qalghan kishige oxshaydu; chünki u öz turqigha qarap bolup, chiqipla, shu haman özining qandaq ikenlikini untuydu. ²⁵ Lékin ashu kishilerni erkinlikke érishtürdighan mukemmel qanungha estayidilliq bilen dawamlıq qarap, untughaq anglighuchi bolmay, belki uning ichide yashap ijra qilghuchi bolghan kishi ishlerida

1:17 «Barliq yüksek séxiyliq we herbir mukemmel iltipat yuqiridin, yeni asmandiki barliq yoruqluqlarning Atisidin chüshüp kélidu; Uningda héchqandaq özgirish bolmaydu yaki Uningda «aylinish» bilen hasil bolidighan kölenggilermu bolmaydu» — «pütkül yoruqluqlarning Atisi» dégenlik ibare belkim hem Xudaning barliq quyash-yultuzlarning Yaratquchisi hem shundaqla perishtilerning Yaratquchisi ikenlikini körsitishi mumkin. Muqeddes Kitapta perishtilerning daim yultuzlar bilen munasiwiti bar ikenlik körsitilidu (mesilen, «Ayup» 38:7, «Zeb.» 147:4ni körüng).

–(1) Xuda herdaim bizdin yuqirida turidu; (2) Xuda herdaim bizge hem jismani hem rohiy yoruqluq béridu; (3) quyash aylinishi yaki qayrilishi bilen kölengge hasil qilidu. Emme Xudada kölengge yaki qarangghuluq dégen mewjut emes; u héch «aylanmay», héch özgermey herdaim chüshitki quyashtek del üstimizde turup küchlük nurini we iltipatirini (17-ayet) üstimizge séxiyliq bilen chachidu.

1:17 Pend. 2:6; Yesh. 14:27; 46:10; Mal. 3:6; Rim. 11:29; 1Kor. 4:7.

1:18 «U bizni Özi yaratqan barliq mewjudatlarning ichide Özige deslep pishqan méwidede bolsun dep,...» — «deslep pishqan méwe», eng burun élinghan hosul bolsa, Xudagha alahiten atilatti. Démek, pütkül kainat Xudagha boysunidu we tewe bolidu; lékin kainatning ichide Mesihge étiqad baghlighuchilar «deslep pishqan méwe» süpitide birinchi bolup Uninggha beqinip tewe bolup, «heqiqiy, rohiy» sejde qilidu. «... Öz iradisi boyiche bizni heqiqetning söz-kalami arqiliq tughdurdi» — mushu yerde Xudaning bu «tughdurush»i jismani hayal emes, belki Muqeddes Rohidin tughdurghanliqini, yeni rohiy hayatqa, menggülik hayatqa tughdurup érishtürgenlikini körsitidu.

–«Deslep pishqan méwisi» yaki «tunjı hosul méwisi» Xudagha alahide atilatti («Yar.» 49:3, «Chöl.» 18:3, «Qan.» 18:1-4, «2Tar.» 31:5ni körüng).

1:18 1Kor. 4:15; Gal. 4:19; 1Pét. 1:23.

1:19 Pend. 17:27; Top. 5:1.

1:20 «Chünki insanning ghezipi Xudaning heqqaniyliqini élip kelmeydu» — «Xudaning heqqaniyliqi»: (1) Xudaning heqqaniy ölçimi; (2) Xuda aldida adil yaki heqqaniy bolghan ishlar; (3) Xuda insanning étiqadi üçün uninggha ata qilidighan heqqaniyliqini körsitidu. Bizningche «Xudaning heqqaniyliqi» (3)ni körsitidu; chünki Xudaning Özi ata qilghan heqqaniyliq bolmisa, insanlar arisida herqandaq bashqa adilliq yaki heqqaniyliq bolushi mumkin emes.

1:21 «...silerni qutquzalaydighan söz-kalamni kemterlik-möminlik bilen qobul qilinglar» — «silerni» grék tilida «jéninglarni».

1:21 Rim. 13:12; Kol. 3:8.

1:22 Mat. 7:21; Luqa 11:28; Rim. 2:13; 1Yuha. 3:7.

1:23-24 «Chünki birs söz-kalamni anglap qoyupla, uni ijra qilmisa, u xuddi eynekte özining eyni qiyapitige qarap qoyup, kétip qalghan kishige oxshaydu; chünki u öz turqigha qarap bolup, chiqipla, shu haman özining qandaq ikenlikini untuydu» — bu ademning «eyni qiyapitige qarash»i özige belkim yüzide dagh-nuqsan bolghanliqini körsetse kérek — démek, Xudaning sözige qarisa öz gunahini köridü; lékin könglini tézla bashqa ishqa bölüshi bilen gunahini untuydu.

1:23-24 Luqa 6:47.

bextlik qilinidu...

²⁶ Birsini özini ixlasmən adəmən dep həsablighan, ləkin tilini tizginlimigen bolsa, özini özi aldaydu; bundaq kishining ixlasmənlik bihadilikdur... ²⁷ XudaAtimizning neziridiki pak we daghsiz ixlasmənlik shuki, qiyinchiliqta qalghan yétim-yésir, tul xotunlarni yoqlap, ulargha ghemxorluq qilish we özini bu dunyaning bulghishidin daghsiz saqlashtur.

Hemme ademge oxshash muamile qilish

2 ¹ Qérindashlirim, shan-sherep Igisi bolghan Rebbimiz Eysa Mesihning étiqad yolini tutqanikensiler, ademning tashqi qiyapitige qarap muamile qilidighanlardan bolmanglar...

² Chünki sinagoginglarga altun üzük taqighan, ésil kiyingen bir bay bilen teng jul-jul kiyingen bir kembeghel kirse, ³ siler ésil kiyingenni etiwarlap «Törge chiqip oltursila!» désenglar, kembeghelge, «U yerde tur!» yaki «Ayagh teripimde oltur!» désenglar, ⁴ özara ayrimichilik qilghan we insanlar üstidin yaman niyet hökümler chiqarghuchilardan bolghan bolmamsiler?!

⁵ Qulaq sélinglar, i süyümlük qérindashlirim — Xuda bu dunyadiki kembeghellerni étiqadta bay bolush hemde ularni Özini söygenlerge bérishke wede qilghan padishahliqigha mirasxor bolushqa tallighan emesmu? ⁶ Biraq siler kembeghellerni közge ilmidinglar! Baylar silerni ezgen we sot-soraqlargha sörigen emesmu? Üstünglarga qoyulghan ashu mubarek namgha kupurluq qiliwatqanlar yene shu baylar emesmu?

⁸ Muqeddes yazmilardiki «qoshnangni özüngni söygendek söy» dégen shahane qanungha heqiqiy emel qilsanglar, yaxshi qilghan bolisiler... ⁹ Ləkin kishilerge ikki xil köz bilen qarisanglar, gunah qilghan bolisiler, Tewrat qanuni teripidin xilapliq qilghuchilar dep békitalisiler... ¹⁰ Chünki

1:25 «ashu kishilerni erkinlikke érishtüridighan mukemmel qanungha estayidillik bilen dawamlıq qarap...» — «ademni erkinlikke érishtüridighan qanun» grék tilida «erkinlikning qanuni». Démek, yéngi ehde, yeni xush xewer. «Erkinlik» — ademni gunah we öz gunahliq tebiiti, ölüm we dozaxin azad qilidighan erkinlik, elwette.

1:25 Mat. 5:19.

1:26 Zeb. 34:13; Yaq. 3:6; 1Pét. 3:10.

1:27 «XudaAtimizning neziridiki pak we daghsiz ixlasmənlik shuki, qiyinchiliqta qalghan yétim-yésir, tul xotunlarni yoqlap,...» — grék tilida mushu «yoqlash» dégen péilning özi ghemxorluq qilish, insanning halidin xewer élishni öz ichige alidu. Shuning bilen bu sözni mushu yerde hem «yoqlash» hem «ghemxorluq qilish» dep terjime qilduq.

2:1 «shan-sherep Igisi bolghan Rebbimiz Eysa Mesih» — «shan-sherep Igisi bolghan» grék tilida «Ulughluqning Özi bolghan» yaki «(Xudaning) ulughluqning Özi bolghan». Shan-sherepning Igisining alvida bolsaq, bay-namratliq dégendek perqlerning ehmiyiti yoq bolup kétidu.

2:1 Law. 19:15; Qan. 16:19; Pend. 24:23; Mat. 22:16.

2:2 «... sinagoginglarga altun üzük taqighan, ésil kiyingen bir bay bilen teng jul-jul kiyingen bir kembeghel kirse,...» — «Tebirler»diki «sinagog» toghruluq mezmuni körünglar. Mushu yerde étiqadchi bolghan Yehudiylarning mexsus yigilish ibadet sorunlirini körsitidu.

2:3 «siler ésil kiyingenni etiwarlap «törge chiqip oltursila!» désenglar, kembeghelge, «u yerde tur!» yaki «ayagh teripimde oltur!» désenglar, ...» — «ayagh teripimde» grék tilida «textiperim tüwde» bilen ipadiliniidu.

2:5 Mis. 20:6; 1Sam. 2:30; Pend. 8:17; Mat. 5:3; Yuh. 7:48; 1Kor. 1:26-29.

2:7 «Üstünglarga qoyulghan ashu mubarek namgha kupurluq qiliwatqanlar yene shu baylar emesmu?» — «üstünglarga qoyulghan ashu mubarek nam» — adem Eysa Mesihke étiqad baghlighan bolsa, Xuda alvida Mesih Eysaning nami shu kishining üstige qoyulghan bolidu. Démek, u Mesihge mensup, Xuda u kishini «Méningki», «Mesihning adimi» dep Öz namini mushu kishining «üstige qoyush»tin bash tartmaydu. Tewrat, «2Tar. 7:14, «Am. 9:11-12, «Yesh. 63:19, «Yer. 14:9, 15:16, «Dan. 9:19, «Ros. 15:17ni körüng).

2:8 «Muqeddes yazmilardiki «qoshnangni özüngni söygendek söy» dégen shahane qanungha heqiqiy emel qilsanglar...» — «shahane qanun» dégen bu intayin qiziq ibare toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

2:8 Law. 19:18; Mat. 22:39; Mar. 12:31; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Ef. 5:2; 1Tés. 4:9.

2:9 «Ləkin kishilerge ikki xil köz bilen qarisanglar, gunah qilghan bolisiler, Tewrat qanuni teripidin xilapliq qilghuchilar dep békitalisiler» — oqurmenlerge shu ish ayanki, Yehudiy qérindashlar Tewrat qanunini yaxshi bilgechke, ularning shu bilimdin tekebburliship kétish xewpi bardur. Ləkin rosul Yaqup ulargha agahlanduriduki, Tewrat qanunigha emel qilay déseng, emdi insangha bolghan muamilimige qaritilghan emrler ichide «qoshnangni özüngni söygendek söy» dégen emr eng qattiq teleptur, «kishilerge ikki xil köz bilen qarash» shu emrige xilap.

—Peqet «ademni erkinlikke érishtürgen qanun»ni, yeni «yéngi ehde»ni (1:25, 2:12-ayetler) öziningki qilghan kishi shu emрге emel qilalaydu; ashu qanunda (yéngi ehde, démek) tekebburlishish dégen ish qet'iy yoqtur.

bir kishi pütün Tewrat qanunigha emel qildim dep turup, hetta uningdiki birla emрге xilapliq qilsa, u pütün qanungha xilapliq qilghuchi hésablinidu.¹¹ Chünki: «zina qilma» Dégüchi hem «qatilliq qilma»mu dégen. Shunga, zina qilmisanglarmu, lékin qatilliq qilghan bolsanglar, yenila pütün Tewrat qanunigha xilapliq qilghan bilen barawer bolisiler.¹² Shunga söz-emelliringlar ademni erkinlikke érishtüridighan qanun aldida soraq qilinidighanlarning salahiyitige uyghun bolsun.¹³ Chünki bashqilargha rehim qilmighanlarning üstidin chiqiridighan höküm rehimsiz bolidu. Emdi «rehim qilish» «höküm chiqirish»ning üstidin ghelibe qilip tentene qilidu.

Étiqad we emeliyet

¹⁴ I qérindashlirim! Birsı aghzıda, «Mende étiqad bar» dep turup, emma uningda munasip emelliri bolmisa, uning néme paydisi? Bundaq étiqad uni qutquzalamdu?¹⁵⁻¹⁶ Emdi eger akauka yaki acha-singillardin biri yalingach qalsa yaki kündilik yémeklik kem bolsa, silerdin biri ulargha: «Xudagha amanet, kiyiminglar pütün, qorsiqinglar toq qilinghay!» dep qoyupla, téning hajitidin chiqmisa, buning néme paydisi?¹⁷ Shuninggha oxshash yalghuz étiqadla bolup, uninggha munasip emelliri bolmisa, bundaq étiqad ölük étiqadtur.¹⁸ Lékin bezibir ademler: «Sende étiqad bar, mende bolsa emel bar» dep talishidu. Lékin men: «Emelsiz bolghan étiqadingni manga körsite qéni?!», «Men étiqadimni emeller bilen körsitimen» deymen.¹⁹ — Sen «Xuda bir» dep ishinisen — Barikalla! Lékin hetta jinlarmu shuninggha ishinidu, shundaqla qorqup dir-dir titreydughu! ²⁰ Ey, quruq xiyal adem! Emelliri yoq étiqadning ölük étiqad ikenlikini qachanmu bilersen? ²¹ Atimiz Ibrahim öz oghli Ishaqni qurbangah üstige sunghanda öz

2:10 «Chünki bir kishi pütün Tewrat qanunigha emel qildim dep turup, hetta uningdiki birla emрге xilapliq qilsa, u pütün qanungha xilapliq qilghuchi hésablinidu» — bu bayan belkim oqurmenlerge heyran qalarliq ish bolidu. «Gal.» 3:10de mundaq déyilidu — «Lékin Tewrat qanunigha emel qilizim dep yürgenler bolsa hemmisi lenetke qalidu. Chünki muqeddes yazmilarda mundaq yézilghan: «Tewrat qanunida yézilghan hemme emrlerge özlüksiz emel qilmaywatqan herbir kishi lenetke qalidu». Chünki Xudaning insanlarga bolghan adil, muqeddes telipi insanlarning toluq pakmuqeddes bolushidin ibarettur. Xudaning telipige emel qilishida «100□»tin töwen bolsa bolmaydu. Shunga, Xuda bizni awwal qutquzmisa uni héch xursen qilalmaymiz.

2:10 Qan. 27:26; Mat. 5:19; Gal. 3:10.

2:11 ««zina qilma» Dégüchi hem «qatilliq qilma»mu dégen...» — ««zina qilma» dégüchi» Xuda Özi, elwette.

2:11 Mis. 20:13,14; Qan. 5:17,18; Mat. 5:27.

2:12 «Shunga söz-emelliringlar ademni erkinlikke érishtüridighan qanun aldida soraq qilinidighanlarning salahiyitige uyghun bolsun» — 1:25ni körüng. «Ademni erkinlikke érishtüridighan qanun» — grék tilida «erkinlikning qanuni». Démek, yéngi ehde, yeni xush xewer. «Erkinlik» — ademni gunah we öz gunahliq tebiiti, ölüm we dozaxin azad qilidighan erkinlik, elwette.

2:13 «Chünki bashqilargha rehim qilmighanlarning üstidin chiqiridighan höküm rehimsiz bolidu. Emdi «rehim qilish» «höküm chiqirish»ning üstidin ghelibe qilip tentene qilidu» — ««rehim qilish» «höküm chiqirish»ning üstidin ghelibe qilip tentene qilidu». Tewrat dewride «Közge köz, chishqa chish» dégen qanun höküm süretti. Bu adilliq, elwette. Biraq Tawratniki adil qanun boyiche hemmimiz dozaqxqa chüshishimiz kérekl Emdi Injil dewri keldi, Eysa Mesih Özi bizning gunahlirimizni Öz üstige aldi; Xuda shuning bilen bizge rehimdilliq körsitish yolini achi. Shuning bilen «rehimdilliq» «höküm chiqirish»ning üstidin ghelibe qilip tentene qilidu» we biz Xudagha egiship bashqilargha rehim körsitishimizge toghra kélidu.

2:13 Mat. 6:15; 18:35; Mar. 11:25; Luqa 16:25.

2:14 Mat. 7:26; Yaq. 1:23.

2:15-16 Luqa 3:11; 1Yuha. 3:17.

2:18 «Lékin bezibir ademler: «Sende étiqad bar, mende bolsa emel bar» dep talishidu» — «Sende étiqad bar, mende bolsa emel bar» dégüchi belkim «Bezilerde étiqad bar, bezilerde emeller bar. Ikkilisi birla waqitta teng bolushi mümkün emes» dégendek menini kösetmekchi bolushi mümkün. 18-ayettiki qalghan sözler we 19-22-ayetler belkim Yaqupning buninggha bolghan reddiye jawabi bolalaydu. «Lékin men: «Emelsiz bolghan étiqadingni manga körsite qéni?!» ... deymen» — bu söz intayin kinayilik gep, elwette. Ademning emelliri yaki heriketleri bolmisa uningda néme étiqad, néme pozitsiye yaki néme pikir bar bolghanliqini bilish hergiz mümkün emes!

2:19 «— Sen «Xuda bir» dep ishinisen — Barikalla! Lékin hetta jinlarmu shuninggha ishinidu, shundaqla qorqup dir-dir titreydughu!» — Yaqupning bu gépi intayin kinayilik geptur. Hetta jin-sheytanlarning «étiqadi»din emel-heriketler chiqidu (ular dir-dir titreydu!). Jin-sheytanlar Xudaning mewjut ikenlikige, uning «bir bolghanliqigha ishinidu, lékin uninggha étiqad qilmaydu (tayanmaydu), elwette.

2:20 «emelliri yoq étiqadning ölük étiqad ikenlik...» — bezi kona köchürmilerde «emelliri yoq étiqadning ehmiyetsiz étiqad ikenlik...» déyilidu. «emelliri yoq étiqadning ölük étiqad ikenlikini qachanmu bilersen? » — «qachanmu bilersen?» dégenning bashqa birxıl terjimisi «buninggha ispat xalamsen?».

emili arqiliq heqqaniy dep jakarlanghan emesmu?..²² Emdi shuni körüwélisshaq boliduki, uning étiqadi munasip emellerni qildi we étiqadi emeller arqiliq mukemmel qilindi.²³ Mana bu ish Tewrattiki: «Ibrahim Xudagha étiqad qildi. Bu uning heqqaniyliqi hésablandi» dégen yazmini ispatlaydu, shundaqla u «Xudaning dosti» dep ataldi..²⁴ Buningdin shuni köreleysilerki, insanlar étiqadi bilenla emes, belki emelliri bilen heqqaniy dep jakarlinidu..

²⁵ Mushuninggha oxshash, pahishe ayal Rahab Israil charlighuchilirini öz öyide kütüp, ularni bashqa yol bilen qachuruwetkenliki üçün, u oxshashla ish-emili bilen heqqaniy dep jakarlanghan bolmamdu?..²⁶ Ten roh bolmisa ölük bolghandek, emelliri yoq étiqadmu ölüktur.

Tilni tizginlishimiz kérek

3¹ Qérindashlirim, aranglardin köp kishi telim bergüchi boliwalmanglar! Chünki silerge melumki, biz telim bergüchiler bashqilardin téximu qattiq soraqqa tartilimiz..² Chünki hemmimiz köp ishlarda xataliship putlishimiz. Halbuki, eger birsi tilda xatalashmisa, u kamaletke yetken, pütkül ténini tizginliyeligen adem bolidu..³ Mana, biz atlarni özimizge béqindurush üçün aghzigha yügen salimiz; buning bilen pütkül tenlirini xalighan terepke buriyalaymiz..⁴ Mana, kémilergimu qaranglar; shunchilik yoghan bolsimu, yene kélip dehshetlik shamallar teripidin urulup heydilidighan bolsimu, lékin rolchi qeyerge ularni heydey dése, u kichikkine bir rol arqiliq uni xalighan terepke buraydu..⁵ Shuninggha oxshash, gerche til ténimizning kichik bir ezasi bolsimu, lékin tolimu yoghan sözleydu. Kichikkine bir ot uchqunining chong ormangha ot tutashturalaydighanliqini oylap béqinglar!..⁶ Til — derweqe bir ottur; u ezalirimiz arisidin orun élip qebihlikke tolghan bir alem bolidu. U pütkül tenni bulghighuchidur; u dozax otidin tutashturulup, pütkül tebietning chaqigha ot tutashturidu!..⁷ Chünki hertürlük haywanlar hem uchar-qanatlar, ömiligüchi haywanlar hem déngizdiki mexluqlar insaniyet teripidin köndürülmekte hemde köndürülgenidi..⁸ Emma tilni héchkim köndürelmeydu; u tinimsiz rezil bir nerse bolup, jangha zamin bolidighan zeherge tolghandur..⁹ Biz tilimiz bilen Perwerdigar Atimizgha shanu-teshekkür qayturimiz, we yene uning bilen Xudaning obrazida yaritilghan insanlarni qarghaymiz..¹⁰ Démek, oxshash bir éghizdin hem teshekkür-mubarek hem lenet-qarghash chiqidu. I qérindashlirim, bundaq bolmasliqi kérek!..¹¹ Bir bulaq oxshash bir közdin birla waqitta tatliq hem qirtaq su chiqiramdu?..¹² I qérindashlirim, enjür derixi zeytunning méwisini bermeydu, yaki üzüm téli enjürning méwisini bérelemdu? Hem tuzluq bulaq tatliq sunimu chiqiralmaydu.

2:21 «Atimiz Ibrahim öz oggli Ishaqni qurbangah üstige sunghanda...» — «Atimiz Ibrahim» — Yehudiy xelqining ejdadi hemde étiqad jehette barliq étiqadchilarning atisidur.

2:21 Yar. 22:10.

2:23 «Mana bu ish Tewrattiki: «Ibrahim Xudagha étiqad qildi. Bu uning heqqaniyliqi hésablandi» dégen yazmini ispatlaydu, shundaqla u «Xudaning dosti» dep ataldi» — Tewrat, «Yar.» 15:6 we «2Tar.» 20:7, «Yesh.» 51:2, «Dan.» 3:35ni (LXX) we «Yesh.» 41:8ni körüng).

2:23 Yar. 15:6; Rim. 4:3; Gal. 3:6.

2:24 «Buningdin shuni köreleysilerki, insanlar étiqadi bilenla emes, belki emelliri bilen heqqaniy dep jakarlinidu» — rosul Pawlus «insanlar étiqad bilen heqqaniy dep jakarlinidu» deydu (mesilen, «Rim.» 3:28, «Gal.» 2:16, 3:24ni körüng). Rosul Yaqupning sözi Pawlusning sözige héch zit emes, belki ademning étiqadigha munasip ish-herikiti yaki emelliri bolmisa, bundaq étiqad heqiqiy étiqad hésablanmaydu, belki «ölük étiqad» (2:17, 20, 26) hésablinishi kérek, dep tekitleydu.

2:25 «... pahishe ayal Rahab Israil charlighuchilirini öz öyide kütüp, ularni bashqa yol bilen qachuruwetkenliki üçün, u oxshashla ish-emili bilen heqqaniy dep jakarlanghan bolmamdu?» — bu weqe «Yeshua» 2-babta xatirlengen. «Ibr.» 11:31nimu körüng.

2:25 Ye. 2:1; 6:23; Ibr. 11:31.

3:1 Mat. 7:1; 23:8; Luqa 6:37.

3:2 Zeb. 34:13; Yaq. 1:26.

3:5 Pend. 12:18; 15:2.

3:6 «... u dozax otidin tutashturulup, pütkül tebietning chaqigha ot tutashturidu!» — «pütkül tebiet» dégenning bashqa birxil terjimisi: «barliq insaniy dunya».

Ershtin kelgen heqiqiy danaliq

¹³ Aranglarda kim dana we pemlik? Peziletlik yürüş-turushidin u danaliqqa xas bolghan mömin-kemterlik bilen emellirini körsetsun! ¹⁴ Lékin eger qelbinglarda achchiq hesetxorluq we jédel-majira bolsa, emdi yalghan sözler bilen heqiqetni yoqqa chiqarmanglar, maxtanmanglar..
¹⁵ Bundaq «danaliq» ershtin emes, belki dunyagha, insan tebiyyitige xas bolup, jin-sheyntandin kelgendur..¹⁶ Chünki hesetxorluq we jédel-majira bolghanla yerde qalaymiqanchilik we herxil rezillikler bolidu..¹⁷ Lékin ershtin kelgen danaliq bolsa, u aldi bilen paktur, u yene tinchliqperwer, xush péil, bashqilarning pikrige quliqu ochuq, rehimdil bolup, yaxshi méwiler bilen tolghan, uningda terepbazliq yaki saxtipezlik yoqtur..¹⁸ Heqqaniyliq uruqliri tinchliqperwerler arisida chéchilip, tinchliq ichide méwe béridu..

Bu dunyani dost tutmasliq

4¹ Aranglardiki urush we majiralar nedin kélip chiqidu? Bu del ten ezaliringlar ichide jeng qiliwatqan arzu-hewesliringlardin emesmu? ² Siler arzu-hewes qilisiler, lékin arzu-hewesliringlarga érishmeysiler; adem olurisiler, heset qilisiler, lékin érishelmeysiler; jédel-majira chiqirip jeng qilisiler. Érishmeysiler, chünki tilimeysiler.³ Tilisenglarmu érishelmeysiler, chünki öz arzu-hewesliringlarni qandurush üçün rezil niyetler bilen tileysiler..⁴ Ey zinaxorlar! Bu dunya bilen dostlishishning emeliyette Xuda bilen dushmanlishish ikenlikini bilmemtinglar? Kimdikim bu dunyani dost tutmaqchi bolsa, özini Xudaning dushmanini qilidu..⁵ Muqeddes yazmilarda: «Xuda qelbimizge makan qildurghan Roh nachar arzu-heweslerni qilamdu?» dégen söz silerche bikar déyilgenmu? ⁶ Lékin Xuda bergen méhir-shepquet buningdin üstün turidu. Shuning tüpeylidin muqeddes yazmilarda: «Xuda tekeburlargha qarshidur, lékin

3:13 Ef. 5:8.

3:14 «lékin eger qelbinglarda achchiq hesetxorluq we jédel-majira bolsa, emdi yalghan sözler bilen heqiqetni yoqqa chiqarmanglar, maxtanmanglar» — «maxtanmanglar» dégenlikning menisi bolsa: ««mende danaliq bar» démenglar».

3:14 Rim. 13:13.

3:15 «Bundaq «danaliq» ershtin emes...» — grék tilida «bundaq «danaliq» yuqiridin emes». «belki dunyagha ... xas bolup...» — grék tilida «yer-zémingha ... xas bolup» déyilidu. «bundaq «danaliq» ershtin emes, belki dunyagha, insan tebiyyitige xas bolup, jin-sheyntandin kelgendur» — «dunya» yaki «bu dunya» bolsa, Tewrat-injil boyiche, Xudagha qarshi chiqqan, Sheytan teripidin bashqurulghan pütkül bir sistémini körsitidu (4-babni körüng). «Insan tebiyyitige xas» grék tilida «janliq» dégen söz bilen ipadiliniidu. Mushu yerdiki grék tilidiki «jan» insan shexsining üç qismi (roh, jan, ten)ning birini körsitidu. Xudagha tayanmighachqa, gunahkar insanlarning özlirining «jénidin chiqqan» eqil-parasetliri we oy-pikirliri Xudaning Rohidin chiqqan bolmighachqa, hergiz Xudaning könglikdikidek bolmaydu («Rimliqlargha»diki «kirish söz»imizni körüng.

3:15 1Kor. 2:6, 7.

3:16 1Kor. 3:3; Gal. 5:20.

3:17 «lékin ershtin kelgen danaliq bolsa,...» — grék tilida «lékin yuqiridin kelgen danaliq bolsa...».

3:18 «heqqaniyliq uruqliri tinchliqperwerler arisida chéchilip, tinchliq ichide méwe béridu» — «heqqaniyliq uruqliri» dégenlik ademning hayatida peyda bolghan yaki ösüdighan heqqaniyliqni körsitidu.

4:1 Rim. 7:23; 1Pét. 2:11.

4:3 Mat. 20:22; Rim. 8:26.

4:4 «Ey zinaxorlar! Bu dunya bilen dostlishishning emeliyette Xuda bilen dushmanlishish ikenlikini bilmemtinglar?» — mushu yerdiki «zinaxorlar» shübbhisizki, köchme menide yaki belkim eyni menide bolushi mumkin. Köchme menide «Xudagha wapasizlar» dégeni bildüridu. Bu söz bashqa ishlar (pul, bayliq hoquq, mensep, herxil hewesler)ni Xudaning ornigha qoyghanliqni körsitidu. Bu heqiqiy butpereslikkur, bu Xuda aldida zinaxorluqqa oxshash bolidu.

4:4 Yuh. 15:9; Gal. 1:10; 1Yuha. 2:15.

4:5 «Xuda qelbimizge makan qildurghan Roh...» — Öz Muqeddes Rohini körsitidu. Grék tilida «U qelbimizge makan qildurghan Roh...».

«Muqeddes yazmilarda: «Xuda qelbimizge makan qildurghan Roh nachar arzu-heweslerni qilamdu?» dégen söz silerche bikar déyilgenmu?» — bu sözning özi Tewrattin biwaxit tépilmaydu, belkim rosul Yaqupning Tewrattiki roh ayetlirining mujessemleshtürülgini bolushi mumkin. Bashqa bir xil terjimisi: «Xuda qelbimizge salghan (muqeddes) Roh bizning Xudaghila sadaqetmen bolushimizni qattiq arzu qilidu».

4:5 Chöl. 11:29.

«Yaqup»

mömin-kemterlerge shepquet qilidu» dep yézilghandur..

⁷ Shuning üçün, Xudagha boysununglar. Sheytangha qarshi turunglar; shundaq qilsanglar u silerdin qachidu.. ⁸ Xudagha yéqinlishinglar, Xudamu silerge yéqinlishidu. Ey gunahkarlar, gunahtin qolunglarni yuyunglar; ey üjme köngüller, qelbinglarni pak qilinglar..

⁹ Gunahliringlarga qayghu-hesret chékinglar, haza tutup yighlanglar, külkenglarni matemge, xushalliqinglarni qayghugha aylاندurunglar.. ¹⁰ Rebning aldisda özünglarni töwen tutunglar we shundaq qilghanda U silerni üstün qilidu..

Qérindashlar üstidin höküm qilmasliq

¹¹ I qérindashlar, bir-biringlarni sökmenglar. Kimdikim qérindishini sökse yaki uning üstidin höküm qilsa, Tewrat qanuninimu sökken we uning üstidin höküm qilghan bolidu. Shundaq qilip qanun üstidin toghra-natoghra dep höküm qilsang, qanungha emel qilghuchi emes, belki özüngni uning üstidin höküm qilghuchi qiliwalghan bolisen. ¹² Qutquzushqa we halak qilishqa qadir bolghan, qanun Tüzgüchi we höküm Qilghuchi peqet birdur! Shundaq iken, sen bashqilar üstidin höküm qilghudek zadi kimsen?

Özüngni Xuda démel

¹³ Hey, «Bügün yaki ete palani-püküni sheherge barimiz, u yerde bir yil turup, tijaret qilip payda tapimiz» dégüchiler buninggha qulaq sélinglar! ¹⁴ Ey ete néme bolidighanliqini bilmeydighanlar, hayatinglar némige oxshaydu? U xuddi ghil-pal peyda bolup yoqap kétidighan bir parche tuman, xalas.. ¹⁵ Buning ornigha, «Reb buyrusa, hayat bolsaq, uni qilimiz, buni qilimiz» déyishinglar kérek.. ¹⁶ Lékin emdi siler hazir undaq yoghan gepliringlar bilen maxtinisiler. Bundaq maxtinishlarning hemmisi rezil ishtur. ¹⁷ Shuningdek kimdikim melum yaxshi ishni qilishqa tégishlik dep bilip turup qilmighan bolsa, gunah qilghan bolidu..

Baylarni agahlandurush

5 ¹ Ey baylar, qulaq sélinglar! Béshinglarga chüshidighan külpetler üçün dad-peryad kötürüp yighlanglar.. ² Bayliqinglar chirip ketti, kiyim-kéchikinglarni küye yep ketti, ³ altun-kümüshliringlarni bolsa dat basti, bu dat qiyamette özünglarga qarshi guwahliq bérip,

4:6 «Lékin Xuda bergen méhir-shepquet buningdin üstün turidu» — bu sözning menisi belkim «bu yaman arzu-heweslirimiz, nepes-tamaxorluqimiz üstidin ghelebe qilish üçün, Xuda bizge köp küch-qudret béridu» dégenlik bolushi mumkin. «Xuda tekebburlargha qarshidur, lékin mömin-kemterlerge shepquet qilidu» — «Pend.» 3:34.

4:6 Pend. 3:34; 1Pét. 5:5.

4:7 Ef. 4:27; 1Pét. 5:9.

4:8 «Ey gunahkarlar, gunahtin qolunglarni yuyunglar; ey üjme köngüller, qelbinglarni pak qilinglar» — bu «üjme köngüller» belkim Xuda bilen we bu dunya bilen teng dost bolayli dégüchilerni körsitidu.

4:9 Mat. 5:4.

4:10 Ayup 22:29; Pend. 29:23; Mat. 23:12; Luqa 14:11; 18:14; 1Pét. 5:6.

4:11 «kimdikim qérindishini sökse yaki uning üstidin höküm qilsa, Tewrat qanuninimu sökken we uning üstidin höküm qilghan bolidu..» — «Tewrat qanuninimu sökken ... bolidu» — mushu yerde rosul Yaqupning közde tutqan «Tewrat qanuni» bolsa yuqirida tilgha alghan uningdiki «qoshnangni özüngni söygendek söygin» dégen emr bolushi kérek. Bu sözler bezide «Tewrat qanunining jewhiri» déyilidu. «Shundaq qilip qanun üstidin toghra-natoghra dep höküm qilsang, qanungha emel qilghuchi emes, belki özüngni uning üstidin höküm qilghuchi qiliwalghan bolisen» — insanning bextlik nésiwisi Xudaning sözi üstidin («toghra, natoghra!» dep) höküm chiqirish emes, belki uni iman bilen qobul qilip itaet qilishta tépildu, elwettel

4:13 Luqa 12:18.

4:14 «U xuddi ghil-pal peyda bolup yoqap kétidighan bir parche tuman, xalas» — «bir parche tuman» yaki «bir parche is-tütek».

4:14 Yesh. 40:6; 1Kor. 7:31; Yaq. 1:10; 1Pét. 1:24; 1Yuha. 2:17.

4:15 Ros. 18:21; 1Kor. 4:19; Ibr. 6:3.

4:17 Luqa 12:47.

5:1 Pend. 11:28; Am. 6:1; Luqa 6:24; 1Tim. 6:9.

«Yaqub»

göshünlarni otta köydürülgendek yewétidu. Silerning bayliqlarni toplishinglar axirqi künlerde boldi! ⁴ Mana, étiqliqlinglarda ishlep hosul yigʻhقانlarga xiyaret qilib ish heqlirini bermey keldinglar. Bu tutuwélinghan heq üstünglardin peryad kötürmekte, shuningdek ormichilarning nale-peryadliri samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigarning quliqigha yetti. ⁵ Siler bu dunyada heshemetchilik we eysh-ishret ichide yashap kéliwatisiler. Qoylar boghuzlash künige teyyarlanghandek, silermu boghuzlanish künige özünglarni bordap kéliwatisiler..

⁶ Siler heqqaniy bolghuchini gunahqa mehkum qilib, öltürüp keldinglar; u silerge qarshiliq körsatmeydu..

Sewr-taqet we dua

⁷⁻⁸ Shunga, qérindashlar, Rebning qayta kélidighan künigiche sewr-taqet qilib turunglar. Mana, déhqan kishi yerning ésil méwisini kütidu; yer deslepki we kéyinki yamghurlarga muyesser bolghuche uni intizarliq bilen sewr-taqet ichide kütidu. Silermu sewr-taqet qilib qelbinglarni mustehkem qilinglar. Chünki Rebning qayta kélishi yéqinlap qaldi..

⁹ Qérindashlar, özünglar soraqqa tartilmasliqlinglar üçün bir-biringlardin aghrinmanglar; mana, Soraq Qilghuchi ishik aldida turidu. ¹⁰ Perwerdigarning namida sözligen burunqi peyghemberlarning qandaq azab-oqubet tartqanliqi, shundaqla sewr-taqet qilghanliqini ülgé qilinglar. ¹¹ Biz mana mushundaq sewr-taqet bilen berdashliq bergenlerni bextlik dep hésablaymiz. Ayupning azab-oqubetke qandaq sewr-taqet bilen berdashliq bergenlikini anglighansiler we Perwerdigarning uninggha axirqi qilghinini, shundaqla «Perwerdigarning ich-baghri shepset we rehimdilliq bilen tolghan»liqini körgensiler..

5:3 «altun-kümüşliringlarni bolsa dat basti» — rosul Yaqub bu ayetlerde baylarning béshigha kelgüsida chüshidighan jazani alliqachan yüz bergendek terzde körsitidu. **«Silerning bayliqlarni toplishinglar axirqi künlerde boldi!»** — bashqa bir terjimisi: «Chünki siler bu axir zamanda bayliq toplash bilenla bolup kétiwatisiler!». Qandaqla bolmisun, ularning bayliqliri «axirqi künlerde» toplanghan bolup, ular bulardin anche uzun huzur almaydu.

5:3 Mat. 6:19; Rim. 2:5.

5:4 Law. 19:13; Qan. 24:14.

5:5 «Siler bu dunyada heshemetchilik we eysh-ishret ichide yashap kéliwatisiler» — «bu dunyada» grék tilida «yer yüzide». Démek, behişite undaq rahatlik hayattin behrimen bolmaysiler. **«Qoylar boghuzlash künige teyyarlanghandek, silermu boghuzlanish künige özünglarni bordap kéliwatisiler»** — «özünglarni bordap kéliwatisiler» grék tilida «yürekliqlinglarni bordap kéliwatisiler». Bu üç bisliq söz bolup: (1) özünglar intayin heshemetlik, eysh-ishretlik turmush ötküzdunglar; (2) könglünglarni tash qildinglar (mesilen, «Yesh.» 10:6 we 63:17ni köring); (3) (kinayilik menide) «boghuzlash künü» (qiyamet künü)ge özünglarni «bordap» yaxshi teyyarlidinglar..

5:5 Ayup 21:13; Luqa 16:19,25.

5:6 «Siler heqqaniy bolghuchini gunahqa mehkum qilib, öltürüp keldinglar; u silerge qarshiliq körsatmeydu» — «heqqaniy bolghuchi» (1) Mesihni yaki (2) heqqaniy ademlerni körsitidu. Bizningche heqqaniy ademlerni körsitidu, chünki grék tilida «öltürüş» dégen péil köp qétimliq öltürüshlerni körsitishi mumkin. Emdi némishqa «heqqaniy bolghuchilar» emes, belki «heqqaniy bolghuchi» deydu? Bizningche rosul Yaqub Mesih Eysaning Öz mömin bendiliride turuwatqanliqini, ular bilen bir bolghanliqini tekitleshni xalaydu («Pend.» 14:31, 17:5 we «Ros.» 9:4ni köring). Rosul Yaqub shu chaghlarda «heqqaniy Yaqub» dep atilatti we kéyin Yérusalémdikiler teripidin öltürüwétildi (miladiye 60-yillarda).

—«U silerge qarshiliq körsatmeydu» dégen bayan belkim Xudaning mömin bendilirining xarakétini hemde ularning ajizaniy ikenlikini körsitishimu mumkin.

5:7-8 «déhqan kishi yerning ésil méwisini kütidu; yer deslepki we kéyinki yamghurlarga muyesser bolghuche uni intizarliq bilen sewr-taqet ichide kütidu» — «deslepki yamghurlar» Israilda 10- yaki 11-ayda yéghip, yerni yumshaq qilib heydeshke teyyarlaydu, andin chéchiqlghan uruqlarni ündürüshke túrtke bolidu. «Kéyinki yamghurlar» bolsa 3- yaki 4-ayda yéghip, etiyazliq ziraetlerni pishurush rolini oynaydu. Shunga herbir déhqan «kéyinki yamghur»gha teshnadur, ular uni bek qedirleydu. **«... Silermu sewr-taqet qilib qelbinglarni mustehkem qilinglar. Chünki Rebning qayta kélishi yéqinlap qaldi»** — bu 7-8-ayetler üstide «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

5:11 «Ayupning azab-oqubetke qandaq sewr-taqet bilen berdashliq bergenlikini anglighansiler we Perwerdigarning uninggha axirqi qilghinini... körgensiler» — «Perwerdigarning uninggha axirqi qilghini» démek, Xudaning axirida Ayupning hayatini qandaq beriketlep, yaxshi orunlashturghanliqi. **«Perwerdigarning ich-baghri shepset we rehimdilliq bilen tolghan»** — bu sözler «Mis.» 34:6, «Neh.» 9:17, «Zeb.» 86:15, 102:13, «Yo.» 2:13de xilmuxil shekilde körüldü.

5:11 Chöl. 14:18; Ayup 1:21, 22; 42:10-17; Zeb. 103:8-9; Mat. 5:11.

«Yaqup»

¹² Emdi i qérindashlim, eng muhimi, qesem qilmanglar — ne asman ne zémin ne héchqandaq bashqa nersilarning nami bilan qesem qilghuchi bolmanglar, belki «bolidu» désenglar heqiqiy «bolidu» bolsun, «yaq» désenglar heqiqiy «yaq» bolsun. Shundaq qilghanda, Xudaning jazasigha chüshmeysiler..

Dua toghruluq

¹³ Aranglarda azab tartquchi kishi barmu? U dua qilsun. Xushal yürüwatqanlar barmu? U küy-medhiye naxshilirini éytsun....¹⁴ Aranglarda aghriq-silaqlar barmu? Ular jamaetning aqsaqallirini chaqirtip kelsun; ular Rebning namida uning béshigha may sürüp mesih qilip dua qilsun....¹⁵ Shundaq qilip iman-ishench bilen qilinghan dua bimarni saqaytidu, Reb uni ornidin turghuzidu. Eger bimar gunahlarni qilghan bolsa, bular kechürüm qilinidu.¹⁶ Shuning üçün ötküzgen gunahlirlinglarni bir-biringlarga iqrar qilinglar we shipaliq tépishinglar üçün bir-biringlarga dua qilinglar. Heqqaniy ademning duasi zor küch we chong ünümge igidur.¹⁷ Ilyas peyghembermu bizge oxshashla insaniy tebietlik idi. U yamghur yaghmisun dep ixlas bilen dua qildi; netijide, zémingha üç yil alte ay héch yamghur yaghmidi....¹⁸ Andin u yene dua qildi we yamghur qayta yaghdı, yermu hosul-méwisini yene berdi..

¹⁹ Qérindashlim, aranglarda birsi heqiqettin chetnigen bolsa, we yene birsi uni heqiqetke qaytursa,...²⁰ Mushundaq kishi shuni bilsunki, gunahkar kishini azghan yolidin qayturup ekelgüchi shu kishining jénining ölümün qutulushigha we nurghun gunahlarning yépip qoyulishigha sewebchi bolidu....

5:12 Mat. 5:34; 2Kor. 1:17, 18.

5:13 «Aranglarda azab tartquchi kishi barmu? U dua qilsun. Xushal yürüwatqanlar barmu? U küy-medhiye naxshilirini éytsun» — bu söz belkim jamaetning ibadet sorunliridiki ehwalini közde tutidu. Démek, jamaet sorunlirida qérindashlarning hem yighlash hem xushal bolush erkinlik bolushigha toghra kélidu. Emma bu sözler qérindashlar yalghuz qalghanda oxshashla inawetlik bolidu, elwetle!

—Kéyin u aghriq qérindashning ehwalı toghruluq sözleydu.

5:13 Ef. 5:19; Kol. 3:16.

5:14 «Aranglarda aghriq-silaqlar barmu? Ular jamaetning aqsaqallirini chaqirtip kelsun; ular Rebning namida uning béshigha may sürüp mesih qilip dua qilsun» — «mesih qilish» toghruluq «Tebirler»diki izahatimizni körüng. Mushu yerde may héchqandaq dorining rolıda emes, belki aqsaqallarning qollirini bimarning béshigha tegküzüshi bilen ularning bimar bilen birlikte ikenlikini ipadilesh üçün hemde uninggha Muqeddes Rohning késelni saqaytish qudritini eslitish üçün bolidu.

5:14 Mar. 6:13.

5:17 «Ilyas peyghembermu bizge oxshashla insaniy tebietlik idi» — «insaniy tebietlik» dégen ibare mushu yerde ademning héssiyat, xushallıq we qayghulirini körsitidu.

5:17 1Pad. 17:1; Luqa 4:25.

5:18 1Pad. 18:45.

5:19 Mat. 18:15; Gal. 6:1-2

5:20 «Mushundaq kishi shuni bilsunki, gunahkar kishini azghan yolidin qayturup ekelgüchi shu kishining jénining ölümün qutulushigha we nurghun gunahlarning yépip quyulushigha sewebchi bolidu» — «ölümün qutulush» dégen ibare «menggülük ölüm» (dozax) yaki bu dunyadin kétishini körsitemdu? Bizningche rosul bu gunahkarning «jénining qutulushi»ni tekitlegechke, menggülük ölümni körsitse kérek.

—Eger «ölüm» bu dunyadin kétish bolsa «1Yuh.» 5:16-17de yaki «Ros.» 5-babta xatirilengende Xudaning éghir gunahqa patqan étiqadchılarning béshigha chüshüridighan jazasini körsitidu.

—«Nurghun gunahlarning yépip qoyulushi» — belkim (1) bu gunahkar kishining gunahlirining kechürüm qilinishini we (2) u kishining bashqılar aldida uyatqa qalmaslıqını we (3) u kishining gunahining bashqılarnimu gunahqa putlashturup qoyushining aldini élishini körsitishi mumkin.

5:20 Pend. 10:12; 11:30; 1Pét. 4:8.

Qoshumche söz

Xetning muellipi qaysi Yaqup?

Bu xetni yazgan rosul «Yaqup» dégen kim? Injilda birnechche «Yaqup» tilgha élinghan. Emdi ulardin qaysisining ushbu xetning muellipi ikenliki toghruluq herqaysi dewrlerde ótken alimlar üç xil pikirde bolghan. Bular: —

(1) Yaqupni Yuhannaning akisi, Mesihning alahide chaqirghan on ikki rosulining biri, shundaqla Özige eng yéqin üç rosuli (Pétrus, Yuhanna, Yaqup) ichidiki Yaqup, dégen qarash («Mat.» 4:21, 10:2, 17:1, «Mar.» 5:37). Bu közqarashning mumkinchiligi yoq dep qaraymiz; chünki bu Yaqup Mesihning asmangha kötürülüşidin anche uzun ötmeyla öltürülgenidi («Ros.» 12:2). Bu weqe miladiye 44-yili yüz bergen bolushi mumkin.

(2) Uni Mesihning chaqirghan on ikki rosuli ichidiki ikkinchi Yaqup dégen qarash («Mat.» 10:2, «Mar.» 3:18, «Luqa» 6:15, «Ros.» 1:13). Emma bu ayetlerde Yaqup «Alféusning oghli» dep tilgha élinidu. Nahayiti roshenki, ushbu xetning muellipi Yérusalémdiki jamaet ichide yétekchi bolghan, «Ros.» 12:17 we 15:13de tilgha élinghan Yaqup idi; bu kishini rosul Pawlusmu «Gal.» 1:19, 2:9, 2:12de tilgha alidu; u «Rebning ukisi» dep atilidu. Bu kishi qandaqmu birla waqitta hem «Alféusning oghli» hem «Rebning ukisi» bolalaydu? Ashu waqitlarda «uka» (grék tilida «qérindash») bezide ikkinchi yaki üçinchi tughqan dégenni bildüretti. Biraq Injilda buningdin misal tapalmiduq. Alayluq, gerche Yehya peyghember Mesihning ikkinchi tughqini yaki newre akisi bolsimu, hergiz «Mesihning akisi» déyilmeydu.

(3) Bu xet Yehudiy étiqadchilargha bolghan alahide ghemxorluq bilen yézilghanliqi üçün, xetning muellipi «Ros.» 12:17 we 15:13 we «Gal.» 1:19, 2:9, 2:12de tilgha élinghan, Yérusalémdiki jamaette yétekchi bolghan Yaqup dégen qarash. Bu pikirge qoshulimiz. Jismaniy jehette uning Mesih Eysaning ukisi ikenlikige ishinimiz (grék tilida «aka» we «uka» birla söz bilen ipadilinidu). Bu üçinchi közqarashni qobul qilmighanlar töwendiki ikki qarshi ispatni körsitidu: —

(1) (birinchi qarshi ispat yaki közqarash) — ««Yuh.» 7:1-13te Rebning ukiliri deslepte uning Mesih-Qutquzghuchi ikenlikige ishenmigen, dep bayan qilinghan».

Halbuki, «Yuhanna» 7-babta körsitilgen ishlarning we Mesihning ölümidin tirilishining ariliqida Yaqupta (we belkim ukisi Yehudadimu) choqum chong bir özgirish yüz berdi; chünki Reb tirilgendin kéyin Yaqupqa köründi («1Kor.» 15:7). Shu chaghda u étiqadchi bolmighan bolsa undaq weqe yüz bermigen bolatti, dep qaraymiz («Yuh.» 14:18-24). Démek, shu chaghda Yaqup étiqadchi idi.

(2) (ikkinchi qarshi ispat yaki közqarash) — «U chaghda u étiqadchi bolsimu, Mesihning eslide tallialghan on ikki rosulidin bolmighachqa, Injildiki bu xetning muellipi bolalmaytti; chünki u rosul emes idi (peqet rosullarning xetlirila nopuzluqtur)».

Bundaq közqarash boyiche, rosul bolushtiki shert Mesih Yehya peyghember teripidin sugha chümüldürülgendin bashlap, Uning xelq aldidiki xizmetliride Uninggha üzlüksiz hemrah bolushi kérek idi. Bu pikir rosul Pétrusning «Rosullarning paaliyetliti» 1:22-23de xatirilengen sözlirige asasinip otturigha qoyulghan.

«Yaqup»

Halbuki, «Korintliqlarga (2)»diki «qoshumche söz»imizde körsetkinimizdek, Pétrusning bu sözlirini (Muqeddes Rohsiz éytilghachqa) mutleq toghra dep éytip ketkili bolmaydu. Chünki kéyin boshqa ademler Reb teripidin rosulluqqa tallangan we Reb Eysa tirilgen yaki asmangha kötürülgendin kéyin, mushu ademlerge Özi körüngen we ularni chaqirghan, dep ishinimiz («1Kor.» 15:7-8ni körüng). Bular ichide Pawlus, Barnabas, Andronkus we Yuniyalar bar idi («Rim.» 16:7).

Shuninggha oxshash, gerche «Yehuda» öz xétide özini «rosul» dep atimighan bolsimu, Mesih teripidin rosulluqqa chaqirilghanidi. Yehuda öz xétide kemterlik bilen özini «rosul» yaki «Rebning inisi» emes, belki peqet «Yaqupning inisi» dep atighan.

Bezi ishenchlik kona tarixlar boyiche, Yaqup Yérusalémdikiler arisida «heqqaniy Yaqup» dégen nam bilen tonulghan, ushbu xetning muellipi Yérusalémdiki Yehudiy hökümdarlar teripidin miladiye 68-yillirida chalma-késeke qilip öltürülgén.

Xetning meqsiti üstide yene birnechche kelime söz

Emdi némishqa Yaqup bu mektupni alahiten Yehudiy étiqadchilargha yazidu? Némishqa xet Yehudiy emeslerge yaki Yehudiy emes jamaetlerge qaritilmighan? Emeliyette bu mesile üstide mushu yerde toluq toxtalsaq, köp sehiye ajritishqa toghra kélidu, lékin biz peqet töwendiki munasiwetlik ikki ishnila körsitimiz: —

(1) Xuda bezide xizmetkarlirini alahiten melum bir guruppa yaki melum toptiki kishilerge (hetta öz jamaiti ichide) öz xewirini yetküzüshke chaqiridu (mesilen, «Gal.» 2:7-8ni körüng). Roshenki, Yaqup xush xewerni alahiten Yehudiy xelqige yetküzüshke chaqirilghanidi.

(2) «Rosullarning paaliyetliri»de xatirilengen deslepki jamaetning tarixidin shuni éniq bilimizki, Yehudiy étiqadchilar üçün Xudaning Mesihde bolghan «yéngi ehde»diki ulugh wedilirining özlirige sunulghandin boshqa, yene Yehudiy emeslergimu sunghanliqini qobul qilishi yaki étirap qilishi intayin tes idi (Xudaning padishahliqigha özimiz bilen teng muyesser bolghan, lékin bizge nisbeten qobul qilish tes bolghan melum milletlerdin bolghan étiqadchilar barmu?). Bu Yehudiy ishengüchiler Yehudiy bolmighan ishengüchiler bilen anche arilashmay, özlirining «sinagog»liridila (2:2) yigilatti («sinagog» bolsa eslide Yehudiylarning özlirige xas bolghan «yigilish» teshkili shekli idi).

Ular Xudaning séxiy kengchilikini qobul qilmighini bilen, Xuda ularni tashliwetken emes, belki ularni meghrurluq-nepsaniyetchilik, achközlük, milletpereslik, kaj jahilliqidin, bir-biri üstidin hüküm chiqirishqa amraqliqidin, töhmetxorluq we saxtipezlikidin qutquzush üçün ularning arisigha Yaqupdek birnechche adamlarni turghuzghan. Yaqup bezide ulargha étiqadsizlarga söz qilghandek söz qilidu (mesilen, 2-bab, 3-bab, 4:4, 4:8, 5:1-6ni körüng). Eger ular u éytqandek téxiche bu dunyadiki bayliqlargha we baylarga qiziqidighan, yenila bir-birini söküp töhmetxorluq qilidighan, bu dunyadikilerning testiqigha mohtaj bolup yüridighan bolsa, (4:4-10) «**shahane qanun**», yeni Xudaning könglini ipadiligen «**Özüngni söygendek qoshnangni söygin**» dégen emrni téxi chüshenmigen bolsa, undaqta Yaqupning ulargha Yehudiy bolmighan qérindashlarga muhebbet körsitishini dewet qilishi beribir bihudilik bolatti.

«Yaqup»

2:8

«Muqeddes yazmilardiki «Qoshnangni özüngni söygendek söy» dégen shahane qanungha heqiqiy emel qilsanglar, yaxshi qilghan bolisiler»

«Shahane qanun» dégen bu intayin qiziq ibarini töwendikidek besh jehettin chüshinish mumkin: —

(1) Bu emrni bizning padishahimiz Reb Eysa Mesih shexsen (Musa peyghemberge chüshürülgen qanunni neqil qilip) bizge tapshurghan; shuning üçün «shahane qanun» dep éytilidu (mesilen, «Mat.» 19:19, 22:39);

(2) Bizning padishahimiz Reb Eysa Mesih Özi mushu emрге emel qilishi bilen bizge shahane ülgе qaldurdi;

(3) Peqet Xudaning aldida shahane orungha kötürülgen, (1:9-10), «padishah qilinghan» («1Kor.» 4:8), Muqeddes Rohta mangidighan kishilerla shu «Qoshnangni özüngni söygendek söy» dégen ulugh «shahane emr»ge emel qilalaydu;

(4) Xudaning mömin bendiliri Uning heqiqiy aliyjanab we shahane közqarishida bolup, bashqilargha qilghan muamiliside, mushu dunyadiki bayliq-kembeghellik perqlirini nezirige almaydu;

(5) Bu emrni («Perwerdigar Xudayingni pütkül qelbing bilen söygin» dégen emr bilen teng) Musa peyghemberge chüshürülgen qanundiki barliq emrlar ichide «eng ulugh», shundaqla «shahane qanun» dep hésablash kérek («Mat.» 22:38-39).

Bu chüshenchilerning hemmisini toghra, dep qaraymiz.

3:1

«Qérindashlirim, aranglardin köp kishi telim bergüchi boluwalmanglar! Chünki silerge melumki, biz telim bergüchiler bashqilardin téximu qattiq soraqqa tartilimiz»

Bu ayetke qarighanda, yeni «(kelgüsida) bashqilardin téximu qattiq soraqqa tartilimiz» dégenge qarighanda, «Melum qérindashning jamaet ichide telim bergüchi rolini öz üstige élishigha zadi néme türkte bolalaydu?» dep sorishimiz mumkin. Rosul Pawlus bizge: «Bilim bolsa ademni körenglitidu» dep eslitidu («1Kor.» 8:1). Eger Xuda bizge bilim tapshurghan bolsa, U bizge ishinip mushu bilimni bizge amanet qilghan, shundaqla belkim U bizning uni xata yolda ishlitishimizge tewekkul qilghan. Mesilen, Uning sözidin paydilinip bashqilar aldida yoghanchiliq qilip, özlirimizni «üstün qoyghanliqimiz»ni («men sendin köp bilimen» dep) ispatlash qatarliqlar. Bilimning yene bir xetiri barki, biz bu bilimning özini Xudaning ornigha qoyup, Xudadin üstün qoyushimizdin ibaret bolidu (emeliyette, Xuda bizge ata qilghan herbir bext-berikette shundaq xeter bar). Epsuslinarliqi shuki, tarixta we belkim hazirmu xéli köp adamlarning jamaet ichide napak yaki natoghra pozitsiyiler bilen «telim bergüchi boluwalghan»liqi pakittur. Bundaq kishilarning napak niyetliri ularning qilmishlirida roshen bolidu.

Natoghra nishanlardin yaki pozitsiyerlardin töwendikilerni bayqiduq:

«Yaqup»

(1) Xudaning söz-kalamini öz menpeitige burighanliqi. Mesilen: «Mana men Xudaning xizmetkarimen. Manga «sediqe» bersingiz, Xuda choqum sizni hessilep beriketleydu» deydighanlar.

(2) Beziler Xudaning söz-kalamigha muwapiq telim bergen bolsimu, tüp niyiti bashqilarning izzet-hörmitige yaki méhir-muhebbitige érishishtin ibaret bolidu. Bezide undaq qérindashlar ilgiri héchkim manga hörmet yaki muhebbet bildürmigen dep hés qilip kelgen. Shunga ular daim bashqilar (ata-anisi, uruq-tughqanliri, dost-aghiniliri, jamaettikiler)ning neziride «Mana men inawetlik kishimen, chünki mende bilim bar» dep körünüshke tiriship-tirmishiwatidu. Emeliyette undaq qérindashlar Muqeddes Kitabning birinchi dersini, yeni «Herbirimiz Xuda aldida alliqachan «alahide bir shexs»» dégenni téxi özleshtürmigen. Chünki herbirimiz Hemmige Qadir Xuda teripidin yaritilghan, Uning teripidin söyülgen bolup, Uning aldida bibaha qimmetlikturmiz. **«Mesih Eysa men üçhün pida boldi»** («Gal.» 2:20)! Mushundaq «özini körsitish»тики түртке bolsa özimizning Xuda teripidin heqiqeten söyülgenlikimizni bilmeslikimizdin chiqidu.

(3) Bashqilardin hörmet izdep, hoquqwazliq qilish we bashqilardin üstünlük taliship, bashqilargha bash bolush.

(4) Bezilerning gerche muqeddes yazmilardin bergen telimi yaxshi bolsimu, yürüş-turushliri bergen telimige uyghun kelmeydu. Undaq kishiler héch ün chiqarmisa yaxshi bolatti; chünki ulardin telim alghanlar: «Bu telim derweqe qayil qilarliq bolsimu, telim bergenlerning özi uninggha anche itaet qilmaydiken, ehmiyitsiz telim iken» dep, shu telim bergüchilerning sewebidin ézip, gunahqa patidu. Etiqadsizlar bu ishlarni anglap Rebning telimini mazaq qilidu.

Yaqupning agahlاندurushliri mushundaq seweblerdin «telim bergüchi bolsam» dégüchilerni segekleshtürse kérek. Emdî zadi qandaq niyet Xudaning jamaitige «telim bergüchi» bolushqa munasip kélidu?

Qayturidighan jawabimiz intayin addiy — telim bergüchi bolay dégen niyet herqandaq ishimizda tégishlik bolghan niyetke oxshash bolushi kérek — yeni, méhir-muhebbetning türtkisidin bolghan bolushi kérek. Uning ichide, «Xudagha Öz namigha layiq bolghan shan-sherep keltürüş» türtkisi bolidu. Xudaning jamaitide «telim bergüchi bolay» dégen kishi Xudagha: «Bilimenki, jamaette telim bérishim bilen Sen méni qattiqraq birxil soraqqa tartisen. Lékin qérindashlar Xudaning toluq wehiyidin, Mesih bizge ata qilishqa kelgen yéngi hayattin behrimen bolushi üçhün, bu qattiqraq soraqning béshimgha chüshüshige razimen» dégen kishi bolidu. Eslide déyishning hajiti bolmasliqi kérek idi, lékin eskertip ötüshimizge toghra kéliduki, biz bashqilargha ögetken hemme halqiliq nersining awwal öz hayatirimizda heqiqet ikenlikini ispatlighan bolushimiz lazimdur. Biz yene Xuda söz-kalami arqiliq özimizge ayan qilghanliridin halqip ketmeslikimiz kérek. Melum bir ishtin xewerimiz bolmisa, bashqilarning aldida «bilmeymen» déyishtin qorqmasliq kérek. Yaqup del mushu xette bizni esletkinidek (1:5-8, 3:13-18, 4:10), biz kichik péil bolsaq Xuda Özi bizge ögitidu.

Yene qoshup éytishimizgha toghra kéliduki, jamaette telim bergüchining mes'uliyitini zimmisige alghanlar (Xuda jamaitige shundaq telim bergüchilerni ata qilghay!) hetta deslipide natoghra türtkiler bolmisimu, qelbini igeliwalghan, Sheytanning shu türtkiliri bilen azdurushlirigha uchrishi mumkin. **«Men ching tirep turmaqtimen» dégen kishi özining yiqilip kétishidin hézi bolsun!** («1Kor.» 10:12).

«Yaqup»

5:7-8

«Shunga, qérindashlar, Rebning qayta kélidighan künigiche sewr-taqet qilip turunglar. Mana, déhqan kishi yerning ésil méwisini kütidu, yer deslepki we káyinki yamghurlargha muyesser bolghuche sewr-taqet bilen intizar bolidu. Silermu sewr-taqet qilip qelbinglarni mustehkem qilinglar. Chünki Rebning qayta kélishi yéqinlap qaldi»

Pelestinde «deslepki yamghurlar» küzde, oninchi ayda yaghidu. Bu yamghurlar yerni heydeshke tupraqni yumshitip teyyarlaydu we yéngi chéchilghan uruqlargha quwwet béridu. Barliq déhqan dostlarga melum bolghinidek, yer heydesh éghir ish, bolupmu yamghur yaghqan waqtida shundaq: «Hurun déhqan qishta yer heydimes; yighim waqtida u yoqluqta qélip ashliq tiler» («Pend.» 20:4).

Üchinchi, tötinchi ay yéqinlap kelginide déhqan kishi «káyinki yamghurlar»gha teshna bolup dua qilidu. Bu káyinki yamghurlar hosulni toluq pishuridu. Mol yaghqan «káyinki yamghurlar» bolsila, mol hosulgha kapaletlik qilidu.

Rebbimiz Eysa mushu «Injil dewri»ning béshida Muqeddes Rohini mol töküshi bilen nurghun kishiler Xudaning padishahliqigha kirdi. Yuqiriqi ayetni oqughinimizda bizde mundaq bir ümid peyda bolidu: — Eger Injil dewrining béshida «deslepki yamghurlar»dek Muqeddes Roh shunche mol tökülgen bolsa, «Injil dewri» axirlashqanda «káyinki yamghurlar» bolamdu? — démek, Rebning kélishi yéqin kelgende u qaytidin molluq bilen Muqeddes Rohini töküp, nurghunlighan xelq padishahliqigha hosuldek kirgüzülemdu? «Wehiy»ge qoshulghan «qoshumche söz»imizdiki «7-bab — keynige qarash — «dehshetlik azab-oqubet»tin chiqqan méwe (hosul)» dégen izahatlarni körüng.